

ПОКАЗНИКИ ОПТИМАЛЬНОСТІ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ
АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ ПІДПРИЄМСТВINDICATORS OF THE OPTIMALITY OF THE CAPITAL STRUCTURE
OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Важким чинником конкурентоспроможності сучасного підприємства є оптимальна структура капіталу у відповідності до цілей підприємства та кон'юнктури фінансового ринку. Це зумовлює необхідність пошуку такого співвідношення власного та позикового капіталу, за якого рентабельність компанії буде найвищою. Актуальною науковою задачею є вибір показників для оцінки вартості та оптимальності структури капіталу підприємства в умовах невизначеності. У статті розглянуто показники, які відображають ефективність використання капіталу та розраховано їх значення на прикладі двох найбільших вертикально інтегрованих підприємств України – МНП S.A. та Kernel. Визначено та проаналізовано фактори впливу на формування відсоткових ставок для залученого капіталу. Для оцінки можливості поточної структури підприємств генерувати додатковий прибуток за рахунок залучення позикових коштів розраховано ефект фінансового левериджу.

Ключові слова: структура капіталу, власний капітал, позиковий капітал, леверидж, фінансова стійкість, рентабельність.

In the dynamic conditions of economic development, factors such as increased competition, instability of external and internal factors and the rapid spread of crisis phenomena acquire influence. This situation provokes an increase in financial risks, aggravation of difficulties and the emergence of threats to the production process. In such conditions, the capital of enterprises becomes the basis for economic development and becomes the basis for ensuring the interests of business entities. The formation of an optimal capital structure is an indispensable condition for the successful functioning of the enterprise and ensuring positive values of indicators of operating, financial and investment activities. The optimal capital structure in accordance with the goals of the enterprise and the financial market is also a significant factor in the competitiveness of the modern enterprise. This leads to the need to find such a ratio of equity and borrowed capital, at which the profitability of the company will be the highest. The actual scientific task is to select indicators for assessing the value and optimality of the capital structure of the enterprise in conditions of uncertainty. The article considers the following indicators reflecting the efficiency of capital use: return on assets, equity, products sold, investments and coefficients of autonomy, financing, debt, financial independence, capital maneuverability. The value of these indicators is calculated on the example of the two most vertically integrated agri-food enterprises of Ukraine – MHP S.A. and Kernel. These enterprises are selected for analysis because of their specific gravity and influence in the Ukrainian market. It is in the capital structure of large enterprises that the influence of world processes is most clearly reflected, among which the change in interest rates on loan capital and the epidemic. The article also defines and analyzes the factors of influence on the formation of interest rates for the attracted capital. To assess the possibility of the current structure of enterprises to generate additional profit by attracting borrowed funds, the effect of financial leverage is calculated.

Key words: capital structure, equity, debt capital, leverage, financial stability, profitability.

УДК 338.2:658.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.5-4>

Федорова Т.С.¹

аспірантка кафедри економіки промисловості, Одеський національний технологічний університет

Fedorova Tetiana

Odesa National University of Technology

Постановка проблеми. На кожному етапі життєвого циклу підприємства важливою практичною задачею є впровадження заходів щодо максимізації його ефективності, підвищення рівня віддачі вкладених ресурсів. Для постійного зростання ефективності діяльності підприємства проводиться аналіз поточного стану, виявляються процеси, які потребують вдосконалення та резерви підвищення ефективності та прибутковості. При діагностиці ефективності роботи підприємства в першу чергу важливо оцінити ефективність використання капіталу, оскільки в сучасних умовах саме капітал є основним ресурсом, завдяки якому підприємство формує засади поточної операційної діяльності та подальшого розвитку.

Для оцінки ефективності використання капіталу застосовуються показники рентабельності його складових, а саме власного та позикового капіталів, та показники фінансової стійкості підприємства.

Інструментом, який дозволяє варіювати рентабельність власного капіталу за рахунок залучення позикових коштів, виступає фінансовий леверидж. Питання дослідження оптимальності структури капіталу все більше актуалізується, оскільки саме зараз підприємства знаходяться в умовах глобальної невизначеності, що вимагає постійного контролю поточної ситуації та швидкої адаптації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні праці стосовно поняття капіталу, його структури та показників оптимальності належить таким науковцям як: І. А. Бланк [2], М. І. Крупка, О. М. Ковалюк, В. М. Коваленко, Є. М. Андрущак, Д. В. Ванькович, Н. Б. Демчишак, [3]. Такі автори як Брікхем Є. Ф. [4], та О. О. Терещенко [5] виокремлює вартість підприємства загалом як критерій оптимізації співвідношення власного та залученого капіталу. Підходи до формування оптимальної структури капіталу підприємства досліджені

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0868-4510>

у працях таких науковців як: І. В. Викиданець [6], А. А. Поддєрьогін [7], С. Капітула, Н. Корміч, К. Компанієць [8]. Проте питання оптимальності структури капіталу саме агропродовольчих підприємств потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою даної роботи є розрахунок та аналіз показників оптимальності структури капіталу агропродовольчих підприємств на прикладі компаній MHP S.A. та Kernel, а також визначення напрямів підвищення ефективності використання власного та позикового капіталу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В динамічних умовах сучасного світу, важливо оперативно реагувати та пристосовуватись до змін зовнішнього середовища. У першу чергу це стосується діяльності підприємств, оскільки саме підприємства забезпечують розвиток економіки країни. За останні роки підприємства всього світу зазнали декількох криз серед яких всесвітня пандемія, та впровадження воєнного стану в Україні, що триває наразі.

Складні умови діяльності спричиняють як руйнування звичного порядку функціонування, так і

формує нові можливості для розвитку. У розрізі окремих підприємств це гостро стосується забезпечення підприємства безперервним надходженням капіталу, оскільки саме він є одним із найважливіших ресурсів його функціонування. Проте кожний вид капіталу, незалежно від походження – власний чи позиковий, залучається на основі платності, тому важливо розуміти його вартість та оптимальне співвідношення. Питання вартості капіталу, аналізу його структури та оптимального співвідношення є актуальним та потребує пильної уваги.

Для складання повного розуміння ефективності використання капіталу на підприємстві доцільно розглядати комплекс показників. Серед таких наступні: група показників оцінки рентабельності (активів, власного капіталу, реалізованої продукції) та група показників фінансової стійкості, пов'язаних із структурою капіталу (коефіцієнти автономії, фінансування, заборгованості, фінансової незалежності, маневреності капіталу) (табл. 1).

Головне завдання при формуванні капіталу є пошук його оптимальної структури та можливість

Таблиця 1

Узагальнення показників ефективності використання капіталу

Група показників	Показник	Формула	Призначення
Оцінка рентабельності	Рентабельність активів (ROA)	$\frac{ЧП}{A}$, де ЧП – чистий прибуток A – сукупні активи підприємства	Відображає прибуток, що формується всіма активами підприємства
	Рентабельність власного капіталу (ROE)	$\frac{ЧП}{ВК}$, де ЧП – чистий прибуток ВК – власний капітал підприємства	Відображає прибуток, що формується власним капіталом підприємства
	Рентабельність реалізованої продукції (комерційна рентабельність)	$\frac{ЧП}{ОРП}$, де ЧП – чистий прибуток ОРП – обсяг реалізованої продукції у грошовому вираженні (дохід від реалізації продукції підприємства)	Відображає прибутковість операційної діяльності підприємства
Оцінки фінансової стійкості підприємства	Коефіцієнт автономії	$\frac{ВК}{K}$, де ВК – власний капітал K – сукупний капітал підприємства	Відображає ступінь формування сукупного капіталу за рахунок власних коштів
	Коефіцієнт фінансування	$\frac{ПК}{ВК}$, де ПК – позиковий капітал ВК – власний капітал	Відображає ступінь формування сукупного капіталу за рахунок позикових коштів, тобто ступінь залежності від зовнішніх джерел фінансування
	Коефіцієнт заборгованості	$\frac{ПК}{K}$, де ПК – позиковий капітал K – сукупний капітал підприємства	Відображає ступінь формування сукупного капіталу за рахунок позикових коштів
	Коефіцієнт маневреності капіталу	$\frac{ВОА}{ВК}$, де ВОА – власні оборотні активи ВК – власний капітал	Відображає залучення власного капіталу в оборотні активи

Джерело: розроблено автором на основі [2]

капіталу генерувати додатковий прибуток. Показник, що відображає рівень додаткового прибутку на власний капітал при різній частці використання позикових коштів, називається ефектом фінансового левериджу.

Ефект левериджу визначає вплив залучення коштів на рентабельність власного капіталу: додатковий залучений капітал може збільшити рентабельність власного капіталу. Це стосується ситуації доки рентабельність власного капіталу перевищує вартість додатково залученого капіталу.

Фінансовий леверидж – це інвестиційна стратегія використання позикових грошей, зокрема використання різних фінансових інструментів чи позикового капіталу для збільшення потенційного повернення інвестицій. Компанії використовують фінансовий важіль для фінансування своїх активів – замість випуску акцій для залучення капіталу компанії можуть використати позиковий капітал для інвестицій у бізнес-операції у спробі збільшити ринкову вартість підприємства. Особливо важливо, щоб компанія використовувала фінансовий леверидж для визначення оптимальної структури капіталу або того, наскільки більша частина її фінансування повинна бути забезпечена за рахунок позикового капіталу і скільки за рахунок власних.

Принциповий алгоритм розрахунку ефекту фінансового левериджу наводиться І. А. Бланком [2, с. 281]:

$$EFL = (1 - C_{пп}) \times (ROA - BC) \times \frac{ПК}{ВК}, \text{ де:}$$

EFL – ефект фінансового левериджу, %;

C_{пп} – ставка податку на прибуток, %;

ROA – коефіцієнт рентабельності активів, %;

BC – середній розмір відсотків, що сплачуються підприємством за використання позикового капіталу, %;

ПК – позиковий капітал підприємства;

ВК – власний капітал підприємства.

Оскільки будь-яке підприємство реалізує свою діяльність в економічному просторі України, то безперечно суттєвим є вплив податкового навантаження. Податковий регулятор у формулі розрахунку ефекту фінансового левериджу покликаний відобразити вплив рівня оподаткування, оскільки це зовнішній фактор і не зазнає впливу окремого підприємства.

Диференціал фінансового левериджу – показник, що відображає ефективність використання позикових коштів, а саме прибуток або збиток на власний капітал. Диференціал може набувати як позитивного, так і негативного значення. Ситуація у першому випадку – означає, що поточний відсоток рентабельності активів перевищує відсоток за використання позикових коштів, тобто з'являється можливість генерації додаткового прибутку за рахунок залучення коштів. Таким чином – чим вищий показник диференціалу фінансового левериджу, тим вище його ефект.

Ситуація із негативним значенням диференціалу свідчить про нестабільну позицію підприємства, оскільки генерації прибутку із власних активів не вистачає для покриття відсотків, що сплачуються за використання позикових коштів. Тобто замість прибутку, залучені кошти генерують збитки.

Вище перераховані показники були розраховані для двох найбільших підприємств агропродовольчої галузі – МНР S.A. та Kernel. Нижче наведено дані щодо структури капіталу за останні чотири роки кожного з підприємств.

Із наведеної таблиці видно, що Kernel за останні чотири роки збільшив активи за рахунок нарощування оборотних активів майже в два рази. У свою чергу нарощення пасиву відбулося за рахунок збільшення короткострокових зобов'язань приблизно в п'ятдесят разів та зменшення

Таблиця 2

Структура капіталу Кернел за 2019–2022 звітні роки, тис. дол

	2019	2020	2021	2022
Активи	2 463 600	3 164 703	3 996 579	4 185 612
Необоротні активи	1 207 168	1 633 686	1 712 855	1 662 456
Оборотні активи	1 256 432	1 531 017	2 283 724	2 523 156
Пасиви	2 463 600	3 164 703	3 996 579	4 185 612
Власні кошти	1 346 026	1 494 123	1 948 906	1 686 221
Позикові кошти, в т.ч.	1 117 574	1 670 580	2 047 673	2 499 391
короткострокові зобов'язання	47 976	412 593	916 815	2 238 186
довгострокові зобов'язання	1 069 598	1 257 987	1 130 858	261 205
Співвідношення власних та позикових коштів	55%/45%	47%/53%	49%/51%	40%/60%

Джерело: розроблено автором на основі [9]

довгострокових – в чотири рази. Стосовно співвідношення власних і позикових коштів, то розрив у 2022 році більш значний у порівнянні з 2019 роком, і складається із дисбалансу на користь позикових коштів на рівні 60%. Також примітною є тенденція до збільшення позикових коштів у структурі капіталу: у 2019 році їх частка складала – 45%, то у 2022 – вже 60%, тобто пропорція змінилася суттєво, що свідчить про наявність проблем із самофінансування підприємства.

Примітною є ситуація у 2022 році, коли підприємство сплатило майже всі довгострокові зобов'язання, проте збільшило короткострокові більше ніж в два рази. Таку ситуацію знайшла відображення у обсягах валового та чистого прибутку (що наведено у таблиці 4), які у 2022 році склали рекордно низьке значення (за попередні 3 роки) -40 700 тис. долл.

Нижче наведено структуру капіталу МНР S.A. за 2019–2022 звітні роки.

В структурі МНР S.A. за останні чотири роки спостерігалися незначні зміни, а саме: збільшення активів на 3,2% за рахунок нарощення оборотних активів на 31,7%, та зменшення обсягу необоротних активів на 10,2%. У пасиві відбулося скорочення власних коштів приблизно на 10% та збільшення позикових на 13%. Стосовно співвідношення власних та позикових коштів то, як і у випадку з Kernel, спостерігається збільшення питомої ваги залучених коштів (38% – власні, 62% – позикові). Таке співвідношення робить підприємство вразливим, оскільки висока частка позикових коштів свідчить про недофінансування та отримання прибутку в недостатньому обсязі для забезпечення стабільної діяльності. Це в свою чергу впливає на кредитний рейтинг підприємства і збільшує вірогідність відмови, оскільки для присвоєння кредитного рейтингу банки аналізують кредитну історію підприємства, а також

співвідношення власних та позикових коштів. Іншими словами, банківські установи аналізують стійкість підприємства, систематичність сплат і, на основі цих даних, оцінюють ступінь надійності підприємства взагалі.

Аналізуючи обсяг позикових коштів до 2021 року, спостерігається значне зростання на 14% у 2021 році. Це можна пояснити мінімізацією базових відсоткових ставок таких як LIBOR (London Interbank Offered Rate) та SOFR (Secured Overnight Financing Rate), а також усередненої ставки за кредитами EURIBOR (European Interbank Offered Rate), що надається європейськими банками один одному. Оскільки саме від цих відсоткових ставок залежить відсоток, який сплачуватиме компанія за своїми зобов'язаннями. Розрахунок виглядає наступним чином: до базової ставки додається відсоток за зобов'язанням, який є індивідуальним для кожної компанії, базується на результатах переговорів та відображається в договорах.

Як вже було вказано, для комплексного аналізу оптимальності структури капіталу необхідно застосувати показники рентабельності використання капіталу та оцінити фінансову стійкість, що базується на структурі капіталу. Такі показники наведені у таблиці 1. Нижче наведено дані для розрахунку цих показників та результати у розрізі чотирьох років для МНР S.A. та Kernel.

Дані наведені у таблиці 6 свідчать, що найбільше значення рентабельності активів, власного капіталу та реалізованої продукції припадає на 2021 рік. Дані цих розрахунків відповідно корелюють із даними у таблиці 2 та таблиці 4, оскільки саме в 2021 році питома вага власного капіталу складала майже половину сукупного капіталу підприємства та саме за цією пропорцією був отриманий найбільший прибуток за період з 2019 року по 2022 рік.

Таблиця 3

Структура капіталу МНР S.A. за 2019–2022 звітні роки, тис. долл

	2019	2020	2021	2022
Активи	3 690 495	3 282 822	4 103 779	3 808 702
Необоротні активи	2 508 854	2 108 474	2 448 840	2 252 642
Оборотні активи	1 181 641	1 174 348	1 654 939	1 556 060
Пасиви	3 690 495	3 282 822	4 103 779	3 808 702
Власні кошти	1 595 866	1 254 203	1 794 188	1 445 697
Позикові кошти, в т.ч.	2 094 629	2 028 619	2 309 591	2 363 005
короткострокові зобов'язання	390 181	374 912	529 263	532 564
довгострокові зобов'язання	1 704 448	1 653 707	1 780 328	1 830 441
Співвідношення власних та позикових коштів	43%/57%	38%/62%	44%/56%	38%/62%

Джерело: розроблено автором на основі [10]

Таблиця 4

Прибуток та валовий дохід від реалізації Kernel, тис. дол

Показник	2019	2020	2021	2022
Прибуток	178 504	12 275	505 722	- 40 700
Валовий дохід від реалізації	3 960 231	4 106 780	5 594 800	5 331 545

Джерело: розроблено автором на основі [9]

Таблиця 5

Прибуток та валовий дохід від реалізації МНР S.A., тис. дол

Показник	2019	2020	2021	2022
Прибуток	215 000	-133 000	393 000	-231 000
Валовий дохід від реалізації	2 056 000	1 911 000	2 372 262	2 642 026

Джерело: розроблено автором на основі [10]

Таблиця 6

Показники рентабельності використання капіталу Kernel, %

Показник	2019	2020	2021	2022
ROA	7,2%	0,4%	12,7%	-1,0%
ROE	13,3%	0,8%	25,9%	-2,4%
Рентабельність РП	4,5%	0,3%	9,0%	-0,8%

Джерело: розраховано автором на основі [9]

Таблиця 7

Показники фінансової стійкості Kernel за 2019–2022 звітні роки

Показник	Нормативне значення	2019	2020	2021	2022
Коефіцієнт автономії	≥ 0,5	0,55	0,47	0,49	0,40
Коефіцієнт фінансування	< 1,0	0,83	1,12	1,05	1,48
Коефіцієнт заборгованості	≤ 0,5	0,45	0,53	0,51	0,60
Коефіцієнт маневреності капіталу	> 0	0,93	1,02	1,17	1,50

Джерело: розраховано автором на основі [9]

Показники рентабельності використання капіталу підприємств Kernel та МНР S.A. наведено у таблиці 6 та 7 відповідно.

Серед вказаних показників, кольором виділено ті, які потрапляють в діапазон нормативних значень. На прикладі Kernel видно, що у стабільному позитивному напрямку залишається значення коефіцієнту маневреності капіталу. Коефіцієнт маневреності капіталу на підприємстві відображає співвідношення кожної грошової одиниці власних оборотних активів на одну грошову одиницю власного капіталу. Іншими словами – наскільки власний капітал забезпечує потребу в оборотних активах. Гірша ситуація із коефіцієнтами автономії, фінансування та заборгованості. В комплексі їх відхилення від нормативних значень свідчить про високий ступінь залежності від позикових коштів, що є небезпечним для стабільної діяльності підприємства.

Далі наведено аналогічні розрахунки для компанії МНР S.A.

Виходячи із наведених розрахунків видно, що з точки зору використання капіталу найбільш

складними були 2020 та 2022 роки, оскільки негативне значення вказаних показників свідчить про наявність збитків на підприємстві. Тобто величини прибутку, що формувався при наявному співвідношенні власних та позикових коштів, не вистачало для покриття потреб підприємства, в тому числі для виплати зобов'язань.

За результатами розрахунку показників фінансової стійкості ситуація аналогічна, оскільки три з чотирьох показників не знаходяться в межах нормативних значень протягом всіх чотирьох років. Коефіцієнт автономії нижче нормативного показника 0,5 свідчить про фінансування за рахунок позикових коштів, що також знаходить своє відображення у дзеркальному коефіцієнті заборгованості. Фінансування переважно за рахунок позикових коштів створює для підприємства несприятливі умови та підриває його кредитний рейтинг.

Для того, щоб розрахувати ефект фінансового левериджу для кожної із компаній методом середньозваженої вартості був розрахований середній відсоток, що сплачується підприємством за

Таблиця 8

Показники рентабельності використання капіталу МНП S.A., %

Показник	2019	2020	2021	2022
ROA	13,6%	-10,7%	22,3%	-16,2%
ROE	5,8%	-4,1%	9,6%	-6,1%
Рентабельність РП	10,5%	-7,0%	16,6%	-8,7%

Джерело: розраховано автором на основі [10]

Таблиця 9

Показники фінансової стійкості МНП S.A. за 2019–2022 звітні роки

Показник	Нормативне значення	2019	2020	2021	2022
Коефіцієнт автономії	≥ 0,5	0,43	0,38	0,44	0,38
Коефіцієнт фінансування	< 1,0	1,33	1,65	1,29	1,63
Коефіцієнт заборгованості	≤ 0,5	0,57	0,62	0,56	0,62
Коефіцієнт маневреності капіталу	> 0	0,75	0,95	0,92	1,08

Джерело: розраховано автором на основі [10]

Таблиця 10

Значення ефекту фінансового левєриджу для Kernel та МНП S.A., %

Показник	2019		2020		2021		2022	
	Kernel	МНП S.A.	Kernel	МНП S.A.	Kernel	МНП S.A.	Kernel	МНП S.A.
ЕФЛ	1,57%	4,22%	-3,27%	-10,60%	10,13%	10,51%	-9,61%	-18,53%

Джерело: розраховано автором на основі [9; 10]

використання позикового капіталу. Також до розрахунку було включено фіксовану ставку податку на прибуток на рівні 18%. Із врахуванням цих даних, було розраховано ефект фінансового левєриджу для кожного з підприємств протягом останніх чотирьох років. Результати розрахунків наведені у табл. 10.

За даними розрахунків видно, що на кожному із підприємств спостерігається однакова тенденція: позитивні показники у 2019 та 2021 роках, та негативні – у 2020 та 2022 роках. При цьому відхилення ЕФЛ у підприємства МНП S.A. значно більше, ніж у Kernel. Поява від'ємного значення при розрахунку означає від'ємне значення диференціалу фінансового левєриджу, тобто рентабельність активів менша за середній розмір відсотків, що сплачуються підприємством за використання позикового капіталу. Це свідчить про складності у діяльності підприємства та, як наслідок, неоптимізовану структуру капіталу.

Є декілька можливих причин, серед них збільшення відсоткових ставок по зобов'язаннях, відсутність достатньої кількості доходу або понаднормові витрати. Дані свідчать, що фінансовий левєридж так відреагував на зміну пропорції власного та позикового капіталів, а саме збільшення останнього. Та знов нормалізувався при збільшенні питомої ваги власного капіталу, тобто підприємствам вдалося відносно збалансувати співвідношення та вартість кожного з видів капіталу, що призвело до позитивних значень у 2021 році.

Висновки з проведеного дослідження.

Проаналізувавши комплекс показників, можна сказати, що оптимальною та безризиковою була структура обох підприємств у 2021 році, коли співвідношення власного та позикового капіталів було приблизно на рівні 50%/50%. Саме у 2021 році позитивних значень набув ефект фінансового левєриджу, оскільки рівня рентабельності власних активів вистачало для сплати відсоткових зобов'язань за позиченими коштами. Також 2021 рік був найбільш сприятливим з точки зору відсоткових ставок, у розрізі чотирьох років вони були найнижчими та відобразилися на таких базових ставках як LIBOR (London Interbank Offered Rate), SOFR (Secured Overnight Financing Rate), та усередненої ставки за кредитами EURIBOR (European Interbank Offered Rate).

Такий ефект можна пояснити відносною стабілізацією світової ситуації після оголошення пандемії у 2020 році. Тобто у діяльності кожного з підприємств знайшли відображення світові проблеми, що спонукало їх шукати нові способи стабілізації та можливостей наздогнати втрачене. Тому безперечно важливо постійно контролювати оптимальність структури наявного капіталу для швидкого реагування на мінливі умови економічного середовища.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/03/Arch_nr.htm.

2. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент. Київ : Ніка, 2004. 656 с.

3. Фінансовий менеджмент / М. І. Крупка та ін. Львів : ЛНУ імені Ів. Франка, 2019. 440 с.

4. Брігхем Є. В. Основи фінансового менеджменту / пер. з англ. В. Біленького та ін. Київ : Молодь, 1997. 998 с.

5. Терещенко О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія . Київ : КНЕУ, 2004. 268 с.

6. Викиданець І. Концептуальний підхід до розробки фінансової стратегії формування капіталу підприємства. *Науковий вісник НГУ*. 2013. № 2. С. 110–115.

7. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент. Київ : КНЕУ, 2005. 536 с.

8. Капітула С., Корміч Н., Компанієць К. Оптимізація структури капіталу як спосіб управління його рентабельністю. *Економічний вісник НГУ*. 2012. № 2. С. 93–96.

9. Фінансова звітність Kernel. URL: <https://www.kernel.ua/investor-relations/financial-reports> (дата звернення: 10.04.2023).

10. Фінансова звітність МHP. URL: <https://mhp.com.ua/en/mhp-se/financial-reports> (дата звернення: 11.04.2023).

REFERENCES:

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/.htm.

2. Blank I. A. (2004) *Finansovyi menedzhment* [Financial management]. Kyiv : Nika, 656 p.

3. Krupka M. I. (2019) *Finansovyi menedzhment* [Financial management]. Lviv : LNU im. Iv. Franka, 440 p.

4. Brihkhem Ye. V. (1997) *Osnovy finansovoho menedzhmentu* [Basics of financial management]. Kyiv : Molod, 998 p.

5. Tereshchenko O. (2004) *Antykryzove finansove upravlinnia na pidpriemstvi: monohrafiia* [Anti-crisis financial management at the enterprise]. Kyiv : KNEU, 268 p.

6. Vykydanets I. (2013) *Kontseptualnyi pidkhid do rozrobky finansovoi stratehii formuvannia kapitalu pidpriemstva* [A conceptual approach to the development of a financial strategy for the formation of enterprise capital]. *Naukovyi visnyk NHU*, no. 2, pp. 110–115.

7. Poddierohin A. M. (2005) *Finansovyi menedzhment* [Financial management]. Kyiv: KNEU, 536 p.

8. Kapitula S., Kormich N., Kompaniiets K. (2012) *Optimizatsiia struktury kapitalu yak sposib upravlinnia yoho rentabelnistiu* [Optimizing the capital structure as a way of managing its profitability]. *Ekonomichniy visnyk NHU*, no. 2, pp. 93–96.

9. *Finansova zvitnist Kernel* [Financial reporting of Kernel]. Available at: <https://www.kernel.ua/investor-relations/financial-reports/> (accessed 10 April 2023)

10. *Finansova zvitnist MHP* [Financial reporting of MHP]. Available at: <https://mhp.com.ua/en/mhp-se/financial-reports> (accessed 10 April 2023)